

Školní pedagogika

Mgr. Zdeněk Hromádka, Ph.D.
13549@mail.muni.cz

Učebna IBA1, 17:00

ORGANIZACE

Ukončení předmětu:

- Odevzdat a odprezentovat seminární práci
- Test
- Docházka: 2 nepovolené absence
- Klasifikovaný zápočet

LITERATURA

Hlavní literární zdroj:

- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4.

Témata seminářů

- 22.9.2010 Pedagogika jako věda a pedagogický výzkum
- 29.9.2010 Vymezení pedagogiky; členění pedagogických disciplín; Historické osobnosti pedagogiky (úvod)
- 6.10.2010 Historické osobnosti pedagogiky; J. A. Komenský
- 13.10.2010 Pedagogické směry 20.století
- 20.10.2010 Žák
- 27.10.2010 Učitel, profese učitele
- 3.11.2010 Kurikulum
- 10.11.2010 Pedagogická komunikace
- 24.11.2010 Škola jako instituce a organizace, školský systém, vzdělávací politika
- 1.12.2010 Vztahy mezi rodinou a školou, otevřená škola
- 8.12.2010 Školní klima, školní třída, image školy
- 15.12.2010 Alternativní školy
- 22.12.2010 Test

Pedagogika

- Praktická nauka o výchově?
- Věda?
- Co je to výchova?
- Def.: Výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji
- Def.: Vzdělávání: je proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností a postojů v delším časovém horizontu
- edukace
- Pedagogika: “Věda a výzkum zabývající se vzděláváním a výchovou v nejrůznějších sférách života společnosti“
(pedagogický slovník)

CO JE TO VĚDA?

- Fyzika? Pedagogika, Filozofie?
- Co je to pravda?
- “Naše poznání nebude nikdy úplné.”
- T. H. KUHN: „Normální věda je výzkum pevně zakotvený v jednom či více vědeckých výdobytcích, které určitá vědecká komunita přijímá pro svou budoucí praxi.“
- Normální věda je takový vědní obor, ve kterém komunita vědců přijímá shodné paradigma

PARADIGMA

- Aktuální přijatá vědecká praxe - zákony, teorie, aplikace, atd.
- Jen to, co odpovídá paradigmatu, je vědou
- Paradigma omezuje množinu řešení problému
- Věda je to, co pokládají za vědu vědci v daném oboru
- Pracovat mimo paradigma je velice riskantní - vědecká revoluce

VĚDECKÝ VÝZKUM

- Def.: “Vědecký výzkum je systematické, kontrolované, empirické zkoumání hypotetických výroků o vztazích mezi přirozenými jevy“ (definice náležící do paradigmatu kritického racionalismu)
- Kdo dělá výzkum?
- Jaký může být rozsah výzkumu?

Co je to metodologie?

- Metodologie se zabývá pravidly empirického výzkumu
- Pedagogická metodologie se zabývá empirickým výzkumem pedagogických jevů
- Blízké obory: sociologie, psychologie

K čemu slouží pedagogický výzkum

- Výzkum ve službě vzdělávání (heslo SCORE)
- Rozvíjení pedagogického poznání a pedagogické vědy; výzkum rozvíjí sebe sama

Infrastruktura pedagogického výzkumu

- Kontinuita PV je zajišťována přípravou mladých výzkumníků (v systémech doktorského studia)
- Informační a jiné podpůrné služby
 - odborné knihovny
 - pedagogické databáze
 - národní a mezinárodní vědecké asociace – pořádání konferencí (např. EERA Europ. Ed. Research Association)
- Výzkum na vysokých školách

Institucionální základna českého výzkumu

- VÚP (Výzkumný ústav pedagogický)
- NÚOV (Národní ústav odborného vzdělávání)
- VÚOŠ (Výzkumný ústav odborného školství)
- CSVŠ (Centrum pro studium vysokého školství)
- Pedagogické fakulty (9)
- CPV
- Fakulty sociálních studií; filozofické fakulty (Ústav pedagogických věd FF MU Brno)

Uzavřený a otevřený systém

- „**Informačně uzavřený systém** je takový systém, který nemůže být ovlivněn ničím zvenčí **bez vědomí výzkumníka**. Interpretace chování informačně otevřeného systému může vést k vážnému zkreslení.“ (Disman 2002 s.18)
- např. fyzik měří teplotu varu kapaliny - zajistí si, aby byl systém uzavřený (pohlídá si: *tlak vzduchu, čistotu kapaliny, správnou kalibraci teploměru*)
- A co když chceme studovat, co může ovlivnit příjem jedince? (věk, pohlaví, vzdělání, region, zdravotní stav, charisma, sociální kapitál, první dojem, smysl pro humor, ...)
- „Analýza neúplně popsaného systému je spojena s vysokým rizikem zkreslení.“ (Disman 2002 s. 20)
- Nutnost redukce populace na vzorek (další zkreslení)

KVANT. A KVAL. ORIENTO VANÝ VÝZKUM

- KVANTITATIVNÍ
- číselné údaje
- Příprava výzkumných metod
- Sběr výzkumných dat
- Interpretace údajů
- Psaní výzkumné zprávy
- Velké množství osob
- Redukce informací
- Vysvětlení příčin jevů

- KVALITATIVNÍ
- vytváření nové teorie
- nové problémy
(neformální vztahy ve třídě, komunity, subkultury, atd.)
- Citlivý k jednotlivcům
- Dobře popsany soubor
- Porozumění člověku

KVANT. A KVAL. ORIENTO VANÝ VÝZKUM

Kvantitativní:

- Existence objektivní skutečnosti
- Ideálem jsou přírodní vědy
- Pozitivismus, A. Comte, J.S. Mill (19.stol.); novopozitivismus; kritický racionalismus, Karl R. Popper

Kvalitativní

- Kval. - subjektivní skutečnosti (východisko - E. Husserl, první pol. 20. stol. fenomenologie)
- Komplementarita, válka paradigmat

KVANT. A KVAL. ORIENTO VANÝ VÝZKUM

- Kvantitativní: „Deduktivní metoda vychází z teorie nebo z obecně formulovaného problému. Teoretický nebo praktický problém je přeložen do jazyka hypotéz. Hypotézy navrhují, jaké spojení mezi proměnnými bychom měli najít, je-li naše hypotéza pravdivá.“ (Disman 2002 s. 76)

teorie → hypotézy → pozorování → přijaté/zamítnuté hypotézy

- Kvalitativní: „Induktivní metoda je značně odlišná. Začíná pozorováním, ve kterém pátráme po pravidelnostech, vzorcích, které snad existují v objektivní realitě. Objevené pravidelnosti popíšeme ve formě předběžných závěrů. Ty pak ověřujeme dalším pozorováním. Konečným produktem je nová teorie.“ (Disman 2002 s. 76)

pozorování → nalezené pravidelnosti → předběžné závěry → teorie

KVAL. ORIENTO VANÝ VÝZKUM

- vytváření nových hypotéz, nové teorie
- nízká reliabilita, obvykle vysoká validita
- Kvantitativní výzkum hledá konkrétní předem nadefinovaný vztah a měří jeho intenzitu. Jiné vztahy i sebedůležitější jsou pro něj neviditelné. Naproti tomu induktivní přístup kvalitativního výzkumu má potenciál nalézt všechny podstatné vztahy (teoreticky by při kvalitativním výzkumu neměl výzkumník žádné vztahy dopředu předpokládat)

KVAL. ORIENTOVANÝ VÝZKUM

- Kvalitativní a kvantitativní výzkum jsou vzájemně komplementární
- Dříve sloužil kvalitativní výzkum spíše účelům pilotní analýzy ke kvantitativnímu výzkumu
- V každém výzkumu jsme cizinci! Žádná společnost není homogenní! (stejné symboly se interpretují různě i v naší kultuře)
- Východiskem kvalitativního výzkumu je fenomenologie; „fenomenolog vidí svět - tedy to, co lidé říkají, jako funkci toho, jak lidé svůj svět interpretují.“ (Bogdan, Taylor 1975 in Disman 2002 s. 294)

KVAL. ORIENTO VANÝ VÝZKUM

- Nejběžnější techniky sběru dat v kvalitativním výzkumu:
 - zúčastněné pozorování
 - nestandardizovaný rozhovor
 - analýza osobních dokumentů
- zakotvená teorie (grounded theory) - dobře podložená teorie vzešlá pouze z existujících dat (bez použití předem připravených kritérií, která data mají být vybrána).
- Z. T. vzniká induktivním procesem
- Výše uvedené informace a myšlenky byly čerpány zejména z Dismana 2002

KVANTITATIVNĚ ORIENTO VANÝ VÝZKUM

- fáze
 - Formulace výzkumného problému
 - Studium teorie; zpracování projektu výzkumu
 - Formulace hypotéz
 - Operacionalizace proměnných
 - Volba metod výběru výběrového souboru
 - Pilotní studie
 - Výběr popř. tvorba výzkumného nástroje
 - Předvýzkum / určení validity a reliability výzkumného nástroje
 - Korekce výzkumného nástroje (jako reflexe předvýzkumu)
 - Vstup do terénu a sběr dat
 - statistické zpracování dat
 - vyhodnocení dat
 - interpretace výsledků / formulace výzkumné zprávy

FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

- „problém je ... tázací věta nebo výrok, který se ptá: Jaký je vztah mezi dvěma nebo více proměnnými?

Odpověď na tuto otázku je tím, co hledáme výzkumem. Jestliže je problém vědecký, obsahuje vždy dvě nebo více proměnných.” (Kerlinger: c. d. s 32 in Pelikán 2004 s. 38)

- “formulace problému nemusí mít vždy formu otázky. Podstatné je, že tuto otázku v sobě implicitně obsahuje.” (Pelikán 2004 s. 38)

FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

- „problém je ... tázací věta nebo výrok, který se ptá: Jaký je vztah mezi dvěma nebo více proměnnými?

Odpověď na tuto otázku je tím, co hledáme výzkumem. Jestliže je problém vědecký, obsahuje vždy dvě nebo více proměnných.” (Kerlinger: c. d. s 32 in Pelikán 2004 s. 38)

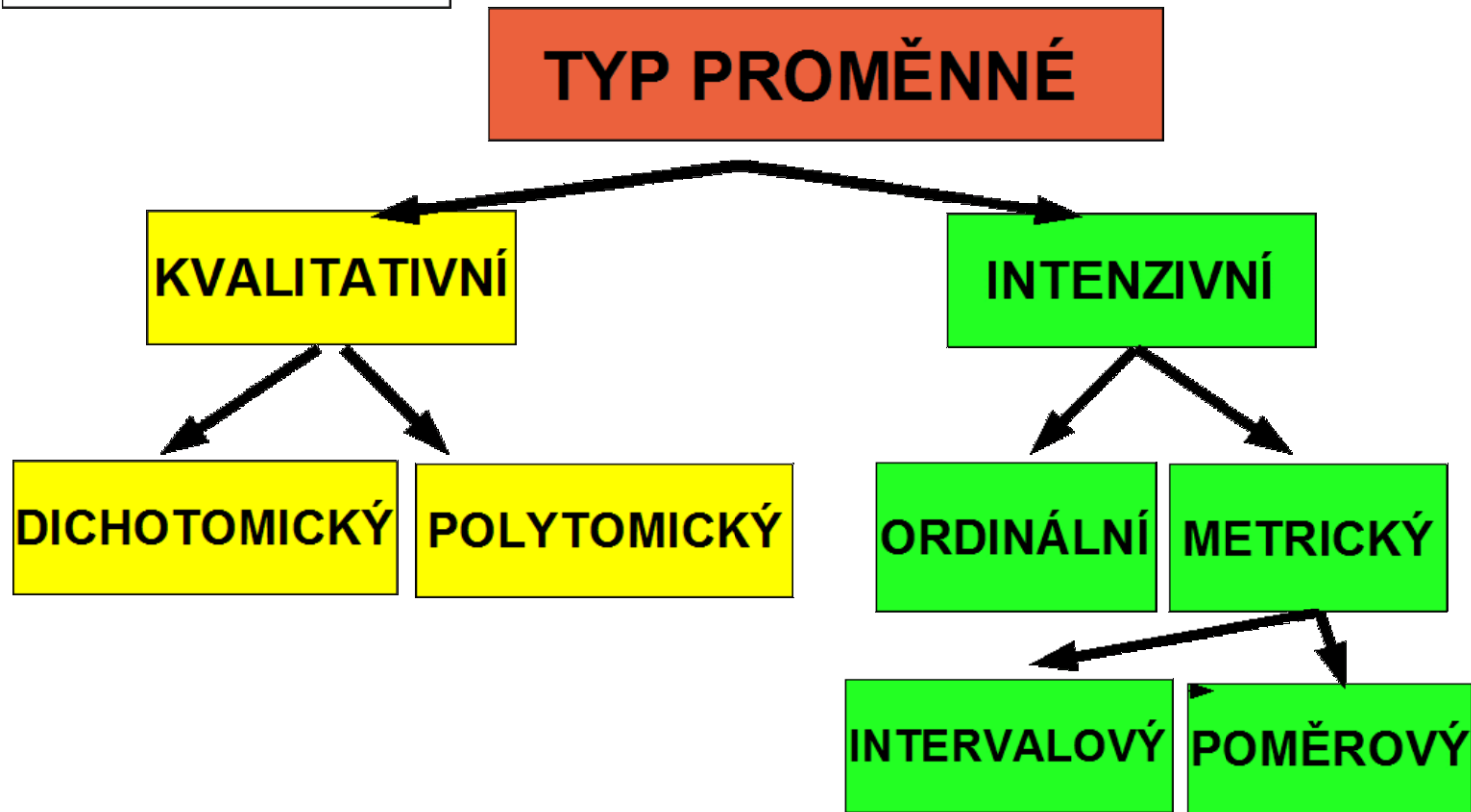
- “formulace problému nemusí mít vždy formu otázky. Podstatné je, že tuto otázku v sobě implicitně obsahuje.” (Pelikán 2004 s. 38)

Typy proměnných podle měřítka

- **intenzivní** (existence uspořádání hodnot proměnné)
 - **ordinální** - existuje tam pouze uspořádání (hodnota $x < y$) např.: míra souhlasu s výrokem: určitě ano; spíš ano; spíš ne; určitě ne
 - **metrické** - čísla (intervalové, poměrové - existence absolutního nulového bodu)
 - diskrétní (např. počet bodů, celá čísla)
 - spojité - libovolné hodnoty (např.: tělesná hmotnost $m = 53, 26$ kg)
- **kvalitativní** (nominální) - neexistuje uspořádání - nemůžeme říci, že jedna kategorie je výš než druhá (např. proměnná *oblíbená zelenina* nabývá hodnot: mrkev, kedlubna, ředkvička, paprika, zelí, cibule, celer, petržel, aj.)
 - dichotomické (nabývají pouze dvou hodnot; např. pohlaví)
 - polytomický (nabývá více než dvou hodnot; např. rodinný stav: ženatý, svobodný, rozvedený)

typy proměnných podle měřítka

Podle Hendl 2006 s. 45

U INTEZIVNÍCH PROMĚNNÝCH ROZLIŠUJEME JEŠTĚ SPOJITOU PROMĚNNOU A DISKRÉTNÍ (KATEGORIÁLNÍ) PROMĚNNOU

DÁLE DĚLÍME PROMĚNNÉ

- Závisle proměnná (odpovědná, kriteriální, cílová)
- Nezávisle proměnná (prediktor, intervenující, explanační)
- Často se mezi proměnnými předpokládá příčinný vztah: změna v nezávisle proměnné způsobí změnu v závisle proměnné

např. závislost průměrného prospěchu (z.p.) na počtu žáků ve třídě (n.p.); závislost prospěchu žáka (z.p.) na jeho inteligenci (n.p.)

HYPOTÉZY

- „Hypotéza není ničím jiným než podmíněným výrokem o vztazích mezi dvěma nebo více proměnnými. Na rozdíl od problému, který je formulován v podobě otázky explicitně, nebo implicitně vyjádřené, hypotéza je vždy tvrzením, byť i podmíněně formulovaným.“ (Pelikán 1998 s. 44)
- Hypotézy se stanoví na začátku výzkumu. Ne naopak.

HYPOTÉZY

- „podle Poppera by vědec neměl dokazovat platnost hypotézy - teorie (to není dost dobře možné), ale usilovat pouze o její *falsifikaci* tj. hledání faktů o její neplatnosti. Hypotézu můžeme přijmout, pokud se jí nepodaří falsifikovat, ale nemůžeme jí považovat za jednu pro vždy dokázanou.

poznámka: *falsifikace* v tomto případě neznamena *padělání*, ale hledání empirických faktů, které hovoří proti zkoumané hypotéze

- žádný vědecký důkaz nemůže hypotézu 100% dokázat!
- správná vědecká hypotéza musí být falsifikovatelná
- hypotézy jsou predikcemi (předpověďmi) o vztazích mezi proměnnými

podle Chráska 2007 s. 17

HYPOTÉZY

- Hypotéza je vědecký předpoklad
- VÝZKUMNÝ PROBLÉM → HYPOTÉZY
- „Hypotézy rozměňují na drobné výzkumný problém“
- Příklad výzkumného problému: „Jaký je vliv učitelova stylu vyučování na výkon žáků?“
- Formulace hypotézy: „U učitele střední školy, který má nedirektivní styl vyučování, mají žáci méně vědomostí než u učitele, který má direktivní styl vyučování.“

(podle Gavora 2006 s. 51)

statistické hypotézy

- “Statistickou hypotézu neověřujeme přímo, nýbrž vždy proti nějakému jinému tvrzení, obvykle proti tzv. nulové hypotéze. Nulová hypotéza je domněnka, která prostřednictvím statistických termínů tvrdí, že mezi proměnnými, které zkoumáme, není vztah.” (Chráska 2007 s. 69)
- „Pokud se při statistické analýze ukáže, že nulovou hypotézu je možno odmítnout, přijímáme tzv. alternativní hypotézu.”

Např.:

hypotéza (věcná): Muži kouří víc než ženy.

nulová hypotéza: H_0 Frekvence kouření je u mužů i žen stejně velká

alternativní hypotéza: H_A Frekvence kouření je u mužů a žen rozdílná

POUŽITÁ LITERATURA

- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha : Karolinum, 2002. 374 s. ISBN: 80-246-0139-7
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- HENDL, J. *Přehled statistických metod*. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-73-67-123-9.
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha : Grada, 2007. 978-80-247-1369-4.
- PELIKÁN, J. *Metody empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha : Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-569-8.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.